DOSYA NO : 141

Fatih BEYAZ[1] | UGSAM Araştırmacısı | EYLÜL 2021

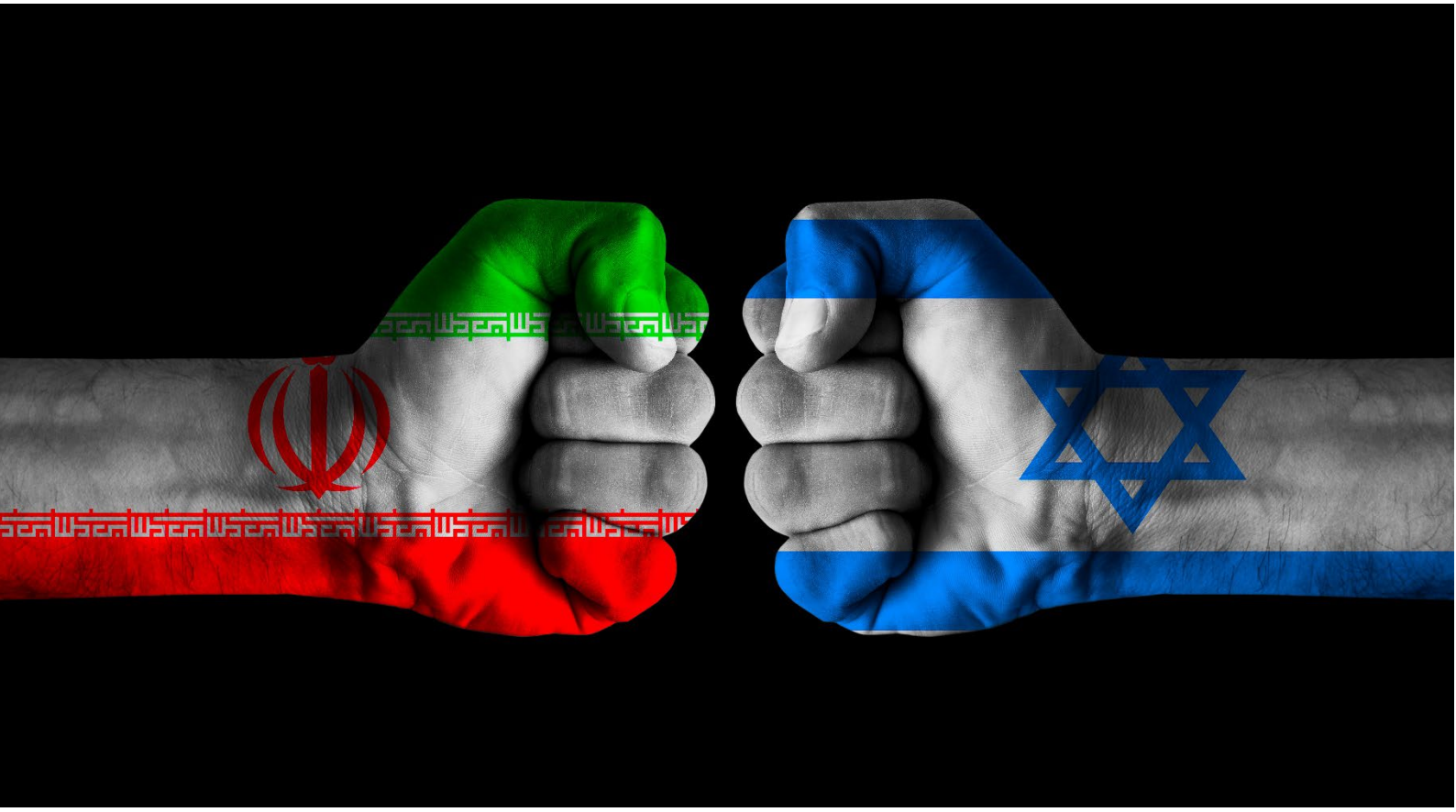

İRAN-İSRAİL ARASINDAKİ BÂTINİ SAVAŞ

2020 ve 2021'de İran'ın hassas nükleer tesislerini ve ticari gemilerini hedef alan çok sayıda sabotaj eylemi, İran'ı olası suçlu olarak İsrail'i suçlamaya sevk etti. İsrail'in bu sabotaj eylemlerinde doğrudan veya dolaylı olarak ABD'den (ABD) destek alıp almadığı ise belirsiz.

En son sabotaj eylemlerinden biri, 11 Nisan 2021'de tesisi besleyen elektrik şebekesindeki elektrik kesintisi nedeniyle Natanz uranyum zenginleştirme tesisinde binlerce santrifüjün imha edilmesiydi. Bu sabotajdan kaynaklanıyordu ve İran Atom Enerjisi Örgütü başkanı Ali Ekber Salehi'nin ifadesiyle bir "nükleer terörizm" eylemi oluşturuyordu.

[1] *Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler*

İkili İsrail stratejisi, İran'ın ekonomik direncini ve diplomatik gücünü zayıflatarak ABD'nin nükleer anlaşmaya yeniden girme isteğini nihayetinde tersine çevirmeyi hedefliyor. Önceki Donald Trump yönetimi altında ABD; İran ve dünya güçleri arasında bir dönüm noktası olan Çok Taraflı Ortak Eylem Planı'ndan (JCPOA) tek taraflı olarak çekildi.

İsrail'in "Başlangıç Doktrini"

İsrail, geleneksel olarak eski İsrail başbakanı Menachem Begin tarafından ülkesinin düşmanlarının nükleer yeteneklerini geliştirmekten mahrum bırakmak için önleyici tedbirlerle düşmanlarını zayıflatmak adına ileri sürdüğü stratejik bir yaklaşım olan "Başlangıç Doktrini"ni takip ediyor.

Başlangıç Doktrini uyarınca İsrail, düşmanlarına karşı hava saldırıları düzenledi. Irak'ın Tamouz'daki Fransız yapımı Osirak nükleer reaktörü 7 Haziran 1981'de İsrail hava saldırısının kurbanı oldu. Suriye'nin kuzeydoğusundaki Deyrizor yakınlarında şüpheli bir nükleer tesise 6 Eylül 2007'de bir başka saldırı düzenlendi. İran, bu iki hava saldırısından önemli dersler aldı. İranlı yetkililer, yeni gelişen nükleer programını korumak için iki yerel önlem ortaya koydu.

Birincisi, İran nükleer tesislerinin ülke geneline yayılması ve dağların içinde birçok yerde inşa edilmesiydi. Bu adım İsrail'in bunlara karşı bir eylemde bulunmasını zorlaştırdı. İkincisi; İran, havadan gelebilecek saldırılara karşı çok katmanlı bir hava savunma sistemini hayata geçirdi.

Daha da önemlisi İran'ın gücü İsrail'e karşı caydırıcılığını ve stratejik derinliğini oluşturan "ikinci vuruş" kabiliyetinde yatmaktadır. Bu stratejik derinliğin temel taşı, Irak'tan Lübnan'a uzanan bir dizi paramiliter grup olan Lübnan'daki Hizbullah ve İran'ın son teknoloji hassas füzeleri ve insansız hava aracı teknolojisi ile giderek daha fazla donatılmış Yemen'dir.

İsrail, İran'a karşı oldukça riskli bir askeri harekata karşı önlem alarak makul bir strateji seçti. Bu strateji, İran'ın nükleer programını ortadan kaldırmak için sabotaj, casusluk, suikast, terörizm ve siber saldırıları öngörüyor.

İsrail Hedeflerine Ulaştı Mı?

İran'ın bir nükleer silah programı olduğunu gösteren hiçbir kanıt yok. İran'ın nükleer programına yönelik olası askeri boyutlar, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (IAEA) İran'ın geçmişteki nükleer faaliyetlerine ilişkin on yıllık soruşturmasını tamamlamasının ardından Aralık 2015'te sona erdi. IAEA Yöneticiler Kurulu, dosyayı dönüm noktası niteliğindeki bir kararla kapattı.

IAEA'nın değerlendirmelerine karşın İsrail, İran'ın meşru uranyum zenginleştirme teknolojisini kendi güvenliği ve bölgesel nükleer üstünlüğü için bir tehdit olarak görüyor. Bu nedenle Tel Aviv, JCPOA (Ortak Kapsamlı Eylem Planı)'nın sert bir rakibi çünkü anlaşma, İran'ın uranyum zenginleştirmesine sadece sınırlı bir seviyede de olsa devam etmesine izin veriyor.

İsrail'in sabotaj ve suikast eylemleri, tam anlamıyla bir savaşı davet etmemek için yaratılan zarar açısından kademeli olarak gerçekleşti. Yine de küçük sabotaj eylemleri bile hala riskli bir girişimdir. Mayıs 2020'de Shahid Rajaee limanına yapılan siber saldırıdan iki ay sonra İran, İsrail'i Natanz nükleer tesisine sabotaj operasyonu başlatmakla suçladı.

Operasyon İran'ın gelişmiş santrifüj üretimini birkaç ay geciktirdi. Buna yanıt olarak İran, sekiz ay içinde Natanz fabrikasının içinde, dağın altına aynı yerin yakınında bir tesis inşa ederek daha gelişmiş bir santrifüjler kurdu. Daha sonra İran uranyum zenginleştirme seviyesini % 5'in altından % 20'ye çıkardı. İran, 55 kilogramdan fazla % 20 zenginleştirilmiş uranyum depoladı.

Kasım 2020'de İsrail, önemli bir İran nükleer bilim adamı olan Mohsen Fakhrizadeh'i öldürdü. Birincil amaç, İran'ı hızlı bir şekilde misillemeye zorlamak ve bu nedenle başkanlığının son döneminde Trump'ı kolayca İran'la savaşmaya teşvik etmekti. İran ayni misillemede bulunmadı ve bu nedenle İsrail'in o zaman tasarladığı tuzağa düşmedi.

İsrail'in Nisan 2021'de Natanz nükleer tesisini hedef alan ikinci sabotaj operasyonunun binlerce santrifüjün çökmesine yol açtığı bildirildi. Ancak bunun İran'ın nükleer yeteneklerini güçlendiren iki sonucu oldu:

İlk olarak İran, daha önce kurulmuş santrifüjlerden daha kısa sürede daha fazla uranyum zenginleştirme kapasitesine sahip gelişmiş IR-6 santrifüjleri kurarak yanıt verdi.

İkincisi, İran zenginleşme düzeyini % 60'a çıkardı. Teknik olarak bu, İran'ı nükleer silah yapmak için gereken saflık seviyelerine yaklaştırıyor. Bu, İran'ın gerekli görürse hızla %60'tan % 90'ın üzerine çıkma kabiliyetine sahip olduğunun açık bir göstergesidir.

İsrail sabotajı yalnızca İran'ın nükleer programını yavaşlatmakta başarısız olmakla kalmadı, aslında onu hızlandırdı. İsrail'in hedefi, İran'ın zenginleştirme programında geçici bir gecikmeye neden olmaksa bunda başarılı oldu. Ancak amaç İran'ın nükleer programını yıkmak ve ortadan kaldırmaksa korkunç bir şekilde başarısız oldu.

Viyana Görüşmeleri ve Gölge Savaşı

Biden yönetimi, JCPOA'ya geri dönme ve İran'a yönelik yaptırımları kaldırma isteğini dile getirdi ancak anlaşmanın şartlarını uzatma ve genişletme arzusundan bahsetti. İran yaptırımların kaldırılmasını memnuniyetle karşıladı ancak JCPOA'nın yeniden müzakeresini veya herhangi bir yeni kısıtlamayı kabul etmesini reddetti.

İran ve 4 + 1 ülkeler (İngiltere, Fransa, Rusya, Çin ve Almanya) arasında, ABD'nin dolaylı katılımıyla Viyana'da yapılan mevcut teknik görüşmeler, ABD'yi nükleer anlaşmaya geri getirmeye odaklanıyor. Bu Tel Aviv'i alarma geçirdi. ABD'nin JCPOA'ya dönüş olasılığından son derece endişe duyan İsrail, İran'a karşı gizli operasyonlarını genişletti ve devam ederse açık çatışmaya yol açabilecek bir gölge savaşını tırmandırdı.

6 Nisan'da Kızıldeniz'de İran'ın askeri olmayan gemisi Saviz'e bir limpet mayını tarafından düzenlenen saldırı ve Natanz'daki 11 Nisan sabotajı, İsrail ile İran arasında denizde yaşanan tehlikeli kısasa kısa gölge savaşının son dönemleriydi.

A: Şehit Cengiz Karaca Mahallesi Sokullu Mehmet Paşa Caddesi No:184 Çankaya | Ankara
T: +90 312 341 22 20
F: +90 312 341 22 20
M: ugsambilgi@gmail.com
W: www.ugsam.org

İsrail'in mücadeleci tavrı esasen Viyana görüşmelerini raydan çıkarmayı hedefliyor. Washington'un diplomasisini baltalamak ve aynı zamanda İran'a zarar vermek için yağmacı rolü oynuyor. Tel Aviv, anlaşmanın İran'a on yıl içinde nükleer silaha giden yasal bir yol sağlayacağına inandığı için Washington'un JCOPA'ya dönüşüne meydan okumak için çok çalışıyor. Bu inanç, JCPOA'nın kurtarılmak yerine öldüğünü görmeye kararlı olduğu anlamına gelir.

İsrail'in görüşmeleri baltalamasına ve nükleer anlaşmayı kalıcı ölüme göndermesine izin verip vermeyeceği Biden yönetimine kalmıştır. Ancak yaptırımlar kısa vadede kaldırılmazsa Tahran'ın JCPOA'ya uymak için herhangi bir teşviki olmayacak ve İsrail terörizmine verdiği tepkiyi kısıtlama eğiliminde olmayabilecektir. Bu, İsrail'in orantılı bir şiddet tepkisine neden olmadan İran'ın nükleer programına zarar verdiği günlerin yakında sona erebileceği anlamına geliyor. Bu, 22 Nisan'da Dimona yakınlarındaki Suriye füzesinin inişinde görüldü.

ABD, seçiminin JCPOA ile daha güçlü bir anlaşma arasında olmadığını, bunun yerine seçiminin JCPOA arasında olduğunu ve İran'ın nükleer programını herhangi bir kısıtlama olmaksızın genişleteceği hiçbir anlaşma olmadığını anlıyor. Bu, İran'ın koparma kapasitesine gittikçe yaklaşacağı anlamına geliyor. "Koparma kapasitesi", İran'ın bir noktada bir nükleer silah için yeterince zenginleştirilmiş uranyum üretmesi için gereken süreyi ifade eder. Bu nedenle Biden yönetimi, İsrail'in isteklerine karşı, İsrail güvenliğinin JCPOA ile onsuz değil daha iyi korunacağına inanıyor.

ABD, İsrail'in tehditkâr bir tırmanışı tetikleyen eylemlerine karşı ihtiyatlı davranırken İsrail'in Natanz'a yönelik saldırısından memnun görünüyordu çünkü sabotaj İran'ın teknik görüşmelerdeki pazarlık gücünü zayıflattı. Ancak İran, %60 zenginleşmeye sıçrayarak sabotajın üstesinden gelebileceğini ve elini her zamankinden daha fazla güçlendirebileceğini bir kez daha kanıtladı.

İran'ın Sonraki Hamleleri

İranlı ticaret gemilerini ve petrol tankerlerini hedef almak yalnızca Viyana görüşmelerini baltalamayı amaçlamakla kalmıyor, aynı zamanda İran'ın dış ticaretinin düzeldiği bir zamanda İran'ın mallarını güvenilir bir şekilde teslim edemeyebileceğini müşterilerine işaret etmeyi de amaçlıyor. İran'ın kendisine karşı yapılan eylemlere cevap olarak son üç ayda İsrail'in sahip olduğu üç gemi olan Hyperion, MV Helios Ray ve Lori'ye yönelik saldırıların İsrail'in sabotaj eylemlerine tepkisi olduğu tahmin edilmektedir.

İran, İsrail'in devam eden saldırıları karşısında kendini kısıtlamayabilir. İran'ın doğrudan veya müttefikleri aracılığıyla yanıt vermesi doğrudan müdahale etmesine göre daha olası duruyor. İsrail savunmasızdır ve İran'ın tepkisi bu kırılganlıkları ortaya çıkaracaktır. Yaşadıkları zararları gizleyemeyeceklerdir. Geçtiğimiz yıllarda İran, Suriye'de İsrail'e karşı tedbirli olmayı öğrendi. İran'ın İsrail'in sabotaj eylemlerine tepkileri son zamanlarda sertleşirken Tahran'ın İsrail'in tuzağına düşmemesi ve muhtemel nükleer görüşmeleri baltalayabilecek bir tırmanma sarmalına düşmesi hala bir meydan okuma olmaya devam ediyor.